

Kwekersgeheimen deel II

Tekst: Hein Koningen & Wil Melgers

Voor het kweken van een aantal specialisten is geen algemene teelt-aanwijzing te geven. Daarom worden deze fijnproevers per soort behandeld.

Genadekruid, polei en moerasgamander

Polei (Foto: Martin Stevens/Wolverlei)

Deze keer drie soorten die in het vrije veld voorkomen in biotopen waarvan de waterstand in de loop van het jaar sterk kan wisselen van nat tot plas-dras tot vele decimeters boven het maaiveld, het laatste met name in het winterseizoen. In feite zijn het moerasplanten. Tegenwoordig in ons land zeer tot uiterst zeldzaam voorkomend: genadekruid, polei en moerasgamander. Het zijn bijzondere soorten van zeer specifieke groeiplaatsen die

we daarom graag een plek geven in onze heemtuin of -park. Dat kan heel goed als hen een geschikte groeiplek kan worden geboden, een plek die zoveel mogelijk tegemoet komt aan hun ecologie. Ze zijn alledrie warmteminnend, enigszins zoutverdragend en goed te kweken. Alledrie hebben een eigen schoonheid en aantrekkingskracht. Bij bezoekers van heemtuin of -park die hen daar zien kunnen ze dat wonderlijke, haast niet te beschrij-

ven, gevoel oproepen dat je ondergaat bij de ontmoeting met bijzondere, zeer zeldzame planten.

Genadekruid

Het is een visueel aantrekkelijke soort met opvallende, enigszins trompetvormige, witte-lila of roze-lila bloemen met gele keel, in de bladoksels. Genadekruid (*Gratiola officinalis*) komt in ons land van nature voor in het rivierengebied, in de uiterwaarden. Een soort dus

Genadekruid (foto: Machteld Klees)

van tamelijk voedselrijke rivierklei, veelal kalkarm, maar ook van veengronden. Genadekruid kan gekweekt worden van stek en door scheuren, maar stekken is het gemakkelijkst.

Stekken

Van de opgroeiende stengels van een moerplant neem je, voordat er bloemknoppen verschijnen, kopstek van plm. 10 cm lengte. Deze stekken in natte, voedzame, veenachtige grond gemengd met wat scherp zand of humeuze lichte kleigrond in een stekbak. De onderste twee bladen worden verwijderd en het stek gaat voor ongeveer de helft de grond in. Onderlinge afstand ca. 7 cm in het vierkant. De stekbak zetten we in de lage platte bak, afgedekt met eenruiter of licht doorlatend kunststoffolie. De stekbak goed nat houden en zonodig schermen tegen zon. Als na enkele weken de stekken zijn geworteld dan worden ze getopt en opgepot in een zelfde grondmengsel als voor het stekken werd gebruikt. De potten opplanten in de lage bak en nat houden. Wanneer de eerste jonge groeischeuten verschijnen in de bladoksels kunnen ze worden afgehard en kan het glas/folie van de bak.

Scheuren

Dit gebeurt in het voorjaar wanneer de groei begint. De wortelkluit van de opgenomen moerplant losschudden en voorzichtig in enkele delen scheuren, elk deel met een groeineus. De scheurlingen oppotten, grondmengsel hetzelfde als voor het stekken, of planten op een bedje van humeuze, voedzame veenach-

tige grond of idem lichte kleigrond. Zowel potten als plantbed komen in de volle zon en worden goed nat gehouden. Zonodig schermen tegen de zon tot de planten goed zijn aangeslagen.

Groeiplek

Genadekruid houdt van warmte en verlangt een zonnige plek aan de waterkant of in ondiep water, 5-10 cm boven de kluit. Langs een voetpad op natte grond kan het eveneens een sfeervol en fraai effect opleveren. Bij voorkeur in kleine, losse groepen planten. In combinatie met polei en/of moerasvergeet-me-nietje kan het esthetisch aantrekkelijke resultaten geven. Genadekruid is goed winterhard. De plant smaakt scherp en is licht giftig.

Polei

Polei (*Mentha pulegium*) is onze meest verfijnde muntsoort met enigszins grijsbehaard blad en prachtige licht-paars-blauwe kleine bloemen die in vele kransen rond de stengel staan. Hij is daardoor een esthetisch fraaie soort met

hoge sierwaarde die voor visueel aantrekkelijke beelden kan zorgen. Hij geurt sterk, uiteraard naar munt en wordt daarom ook als geur- en toekruid gebruikt. Bovendien staat hij fraai (en lang) op de vaas. Polei komt in ons land van nature voor op natte, voedselrijke, kalkarme zand- en kleigronden in uiterwaarden die 's winters overstromen. Het onder water verdwijnen is in winters met vorst zijn redding, want polei is niet winterhard. Polei kan goed gekweekt worden, zowel uit zaad als door scheuren van moerplanten.

Zaaien

Polei komt als warmteliefhebber laat in het jaar op gang, daarom zaaien we pas laat in het jaar: eerste helft juni – begin juli. Als grondmengsel kan humeuze, voedselrijke zandgrond, lichte kleigrond of veenachtige grond gemengd met scherp zand dienen. We zaaien op een zaaibedje of in een zaaibak in de open lucht, op een plek in de volle zon. Het fijne zaad dun uitstrooien en ondiep inwerken. Zaaialingen, bij een lengte van 3-4 cm, verspenen op een plantbedje, voor grondsoort zie hiervoor,

onderlinge afstand 20x20 cm in het vierkant.

Scheuren

Scheuren van moerplanten gebeurt in de zomer, zo begin juni. De scheurlingen uitplanten op een bedje in de volle zon, onderlinge afstand 20x20 cm in het vierkant. Dezelfde grondsoort gebruiken als hierboven aangegeven.

Groeiplek

In heemtuin en -park kun je polei heel geschikt een plek geven aan een zonnige waterkant waar hij fraai bloeiende groepen kan vormen. Hij is dan ook goed te combineren met genadekruid en moerasvergeet-me-niet. Ook langs padranden, onder veel drogere omstandigheden, kan polei goed uit de voeten. Hij stelt er de zonnewarmte van het pad zeer op prijs. In winters met vorst bevriest polei boven water. Echter, op vrij naakte bodem, die is er meestal wel langs padranden, kan hij dan in het jaar erop gemakkelijk opslaan uit zaad en zich binnen vrij korte tijd herstellen tot bloeiende planten. Meestal kan het ook geen kwaad de planten voor de winter te dekken met kort bladriet, stro of coniferengroen. Wat lichte vorst overleeft hij dan wel.

Moerasgamander

Moerasgamander (*Teucrium scordium*) is in ons land een uiterst zeldzame soort van natte, kalkrijke duinvalleien die 's winters plas-dras staan en 's zomers droog vallen. Hij groeit er in open, schraal grasland. Tegenwoordig komt hij alleen nog voor op Voorne.

Deze bijzondere soort heeft een enigszins grijs uiterlijk door de licht

Ooit werd moerasgamander gebruikt als geneeskrachtig kruid (Afbeelding: Artsen- gewassen deel I, 1796)

zachtharige bladen en stengels, de hele plant is vaak roodachtig aangelopen. De alleenstaande bloemen zijn roze-paarsroodachtig van kleur. Het is een overblijvende soort die redelijk winterhard is. Hij vindt zijn bescherming in de vegetatie, tussen andere plantensoorten.

Stekken

Moerasgamander is het beste te kweken van stek. Daarvoor wordt in het zomerseizoen topstek genomen van de opstijgende stengels. Het is een kruippionier met kruipende uitlopers die oppervlakkig wortelen. Deze kunnen ook als, soms al enigszins beworteld, stek worden voortgekweekt. De topstekken steken in een grondbmengsel van humeuze, liefst kalkrijke, zandgrond, lichte klei- of zavelgrond. We nemen stek van 7-10 cm lengte, voorzien van een aantal bladparen, knopen of ogen. Van de onderste twee knopen

de bladen verwijderen. Deze knopen komen in de stekgrond. De stekken steken we schuin achterover hellend, afstand tussen de stekken ca. 7 cm in het vierkant.

Hebben we moerplanten met uitlopers dan kunnen de laatste als stekken worden genomen en behandeld. Bij de hoofdstengel afsnijden en schuinliggend met het onderende in de stekgrond steken. Zelfde afstanden als topstek.

Stekken in een kunststoffen stekbak die nat wordt gehouden en een plek krijgt in de lage bak met eenruiter erop. Zonodig schermen tegen zon. De bewortelde stekken verspenen in een lage bak, onderlinge afstand 30x30 cm in het vierkant, in eenzelfde grondbmengsel als voor het stekken. Iets minder nat houden. Na aanwortelen afharden zodat de eenruiter van de bak af kan. Schermen tegen te felle zon. Wanneer mooi ontwikkelde planten zijn verkregen kunnen ze een plek krijgen in tuin of park.

Groeiplek

Moerasgamander verlangt een natte, in de zon gelegen groeiplek. Zurige gronden zijn niet geschikt. Met kalkrijke, humeuze zandgrond of lichte zavelgrond kan hem een 'duinvallei-situatie' worden geboden. Hier is hij goed te combineren met andere soorten van dit biotoop: parnassia, teer guichelheil, duizendguldenkruiden, bitterling, kriel-parnassia, geelhartje, waterpunge, vetblad, slanke of duingentiaan, moeraswespenorchis, stijve ogen-troost en waternavel. Kortom, met hen kan hij een verfijnd en illuster gezelschap vormen.